

so rabili: zamore namesto samó „more“, ker je prvi izraz narejen po nemškem. Danes so redki med nami, ki tega ne upoštevajo ali ne vedó. — Zbolel je za tifusom, ne na tifusu. — Ne: Pustil me je iti k hudiču, ampak pošiljal me je k hudiču. — „Srčna komora“ je srčni prekat. — „Ujedinjevanje“ je po naše: zedinjevanje, ker pravimo: eden, edin, ediniti. — „Želim si dolge voznje“ ne: dolgo voznjo. — Ne moremo reči: Husovo sežganje namesto: sežig ali sežiganje. — „Hodil sem z Bohdanom Paulú“ namesto: z Bogdanom Paulújem. — Pričakovati mirovnih pogajanj, ne: mirovna pogajanja. — Potrebujem svobodne meje, ne: svobodno mejo. — „Odebelevajoči se“ namesto tisti, ki se debelé. — Slovenski vendar ne moremo reči: nekaj nečistejšega. — „Pustiti se žreti“ namesto: dati se. — „Vsemirske sile“ = sile vsemirja. — „V ustah“ namesto: v ustih (mogoče je tiskovna napaka). — „Pozorjuoča“ delavnost namesto: delavnost, ki opazuje.

V to vrsto štejem tudi izraze, ki smo jih časih rabili, a bi jih bilo treba danes zamenjati z boljšimi, kakor n. pr. izgledati (= zdeti se), odgovarjati v pomenu = ustrezati, predvideti (videti naprej, določiti), prestati (= prebiti), izpasti (= izvršiti se), nahajati se (= biti, ležati), polje v pomenu: področje, vsled (= zaradi), izhajati (= prebiti), enostavno (= preprosto), poslužiti se (= rabiti) in mnogo drugih, ki so posneti iz nemščine.

D. Lončar.

Iz knjig

Konec ravnotežja

Kakor smo se v zadnjih mesecih že sprijaznili s stvarnostjo novega položaja v Srednji Evropi, vendar še nismo prav doumeli, kakó se je moglo takó preprosto in mimogredé odpraviti vprašanje, ki je bilo v evropski politiki vseh dvajset let po vojni na prvem mestu. Na prvi pogled je res težkó razumeti, kako se Evropa niti zganila ni, ko so se podrle tiste meje, ki so držale nasprotujoče si sile v ravnotežju. Zdaj pa je to ravnotežje, na katerem je slonela poveljna Evropa, podrtó in moč se je odločno prevesila na eno stran. S tem so odprte možnosti nadaljnjih, še usodnejših dogodkov. Nevarno vrenje na Češkoslovaškem je prva neposredna posledica marčnega sunka. Zató je vsekakor premalo, se v smislu realne politike sprijazniti z novim položajem. Treba ga je doumeti in si odgovoriti na vprašanje, kaj napraviti, da se podrtó ravnotežje zaradi gotovosti in zavarovanja evropskega miru spet vzpostavi.

Robert Ingrim je pravkar napisal knjigo „Der Griff nach Österreich“, v kateri skuša razložiti notranje in zunanjepolitične vzroke propada Avstrije. Očitno dobro pozna avstrijsko politiko v vseh njenih notranjih in zunanjih razmerjih. Osnovna misel, ki se prepleta skozi vso knjigo, je ta, da je imela Avstrija svoj smisel in poslanstvo — trditev, ki jo je précej po vojni od politikov prvi zagovarjal Seipel in zadnji tragično branil Sušnik. Pa tudi drugi so to tezo zlasti zadnji čas bolj ali manj prepričljivo utemeljevali, na primer znani Foerster. Ta teza je po Seipelovi formulaciji v tem, da morajo obstajati tudi take države, ki tvorijo most med narodi, če naj človeška kultura ne zaide v nazadnjaško gibanje. Tvoriti tak most, je bil smisel in naloga Avstrije, ker zlasti današnja Nemčija ne more spajati nemštva z mednarodno skupnostjo. V Podonavju, kjer v zaokroženi geografski in gospodarski celoti živi več narodov, ne more vzpostaviti ravnotežja in skladnosti med temi narodi Nemčija, ki nasprotno kaže in uveljavlja tendenco, biti gospodar Po-

donavja in ga enostransko obvladovati iz središča, ki je daleč od tega ozemlja in ki uravnava svojo politiko po vidikih, ki so čisto v nasprotju s skladnostjo Podonavja. Morda je bilo to stališče prav pri Sušniku, ki je ob vsaki priliki rad poudaril svoje nemštvo, že nekoliko oslabiljeno s tem, da je branil samostojnost Avstrije v imenu nemštva, katerega resnični predstavnik današnja Nemčija ne more biti prav zaradi svoje izključne in enostranske ideologije. Kajti nemška misel po Sušniku ne sme biti nacionalistična, temveč mora biti evropska, drugim narodom posrednica skupne kulture in miroljubnosti.

Po vojni, ko je ostala od nekdanje mogočne in prostrane monarhije le neznamenatna Avstrija, je hotela večina avstrijskega prebivalstva, zlasti tudi delavci, združeni v socialno-demokratski stranki, združitev z Nemčijo. Ingram razlaga to s tem, da se Avstrijci niso mogli znajti v svoji državi, ker niso mogli verovati v njeno življenjsko zmožnost. Sama po sebi se je rodila ideja združitve z Nemčijo v novo veliko državo. Da so zapadne sile in skrbi za srednjeevropsko ravnotežje onemogočile združitve, so Avstrijci občutili kot težek diktat. Avstrija je morala živeti in je res tudi živela nekaj iz lastne moči nekaj s tujo pomočjo. In ko je bil leta 1931 pod kanclerjem Schoberjem napravljen načrt carinske unije z Nemčijo, ga niso podpirali, trdi Ingram, niti socialisti niti krščanski socialci prav zato, ker so se bali, da bi gospodarska skupnost prizadela avstrijsko politično samostojnost. Šele, ko se je razmahnil nacionalni socializem v Nemčiji, je ideja priključitve v Avstriji znova oživela, toda le pri manjšem delu prebivalstva, v glavnem malo-meščanstvu. Kajti nikoli ni zagrabila kmetov, v katerih so imeli največjo oporo krščanski socialci, niti delavcev, ki so bili domala vsi socialisti. Celo Velikonemci so bili zoper priključitev v tem času, ker niso mogli sprejeti nacionalnega socializma kot glasnika nemštva, v katero so verovali. Vse te skupine so videle, kako je Nemčija pod novo vlado uničila federalizem, odpravila politične in socialne pravice, začela boj zoper cerkev, — torej udušila vse, kar je v zavesti Avstrijcev v dobi samostojnega življenja postalo že svetla tradicija.

Kajti Avstrijci so si po vojni ustvarili res demokratično državo. Ta demokracija pa je imela po Ingramu v sebi klico bolezni. Kajti demokracija je kompromis in ne absolutna vlada večine, ki mora nasprotno upoštevati manjšino kakor mora biti opozicionalna manjšina pripravljena, da bo nekoč postala večina in prevzela oblast. Večine se morajo menjavati in le takó more biti demokracija živa in zdrava. Toda ker so se Avstrijci trdno in slepo držali svojih strank, se razmerje med njimi v avstrijskem parlamentu ni izpreminjalo in je bila od leta 1920 dalje stalno na vladi krščansko-socialna stranka. Krščanski socialci so postali vseskozi vladna stranka, socialisti čisto opozicionalna. Ko je bila vladna večina leta 1935 že pod vplivom nacionalnosocialističnega gibanja odvisna le od nekaj glasov in je krščanskim socialcem grozilo, da izgube oblast, je prišlo do znanega razpusta parlamenta po Dollfussu z edino namero, ostati na oblasti.

Ta konstelacija je postavila obe največji stranki, krščansko-socialno in socialno demokratično v medsebojno nasprotstvo, ki ga do konca nista premagali. In to je bilo usodno, tembolj ker sta bili obe stranki po svoji ideologiji demokratični in okrepitev vladne moči na škodo parlamenta je bila po Ingramu spriču rastočega nacionalnega socializma nujna. Ob razpustu parlamenta Dollfuss sam ni imel jasne in določene predstave, kaj napraviti. Šele polagoma so se izoblikovali politični principi nove vlade. Šlo je za utrditev oblasti, ki so si jo hoteli zagotoviti in ohraniti krščanski socialci. Zamisel države, vladane brez političnega predstavnštva strank, je zorela v pripravljanju avtoritativne države. Toda avtoritativna država se po Ingramu loči od totalne v dvojnem: Prvič, značilnost totalne države ni le v neodstavljenosti vlade, v čemer sta obe enaki, temveč v tem, da si totalna država

lasti pravico, urejati vsa področja življenja. Avstrijska avtoritativna država pa tega ni hotela. Njen zgodovinski prednik je bila policijska država. Široka področja življenja ostanejo državljanom prosta. Drugič, totalna država hoče ostati, avtoritativna hoče biti le prehodna in se vrniti v normalno stanje demokracije, brž ko bi bilo to mogoče brez nevarnosti za narod in državo.

Ingrim skopovlja nazor, da demokracija ne sme dopustiti razmaha protidemokratskih skupin. Ta nauk je dala Nemčija in po letu 1935 je bila Avstrija na vrsti, da ga znova potrdi. Toda usodni nesporazum med krščanskimi socialci in socialisti je zaobrnil smer boja, ki ga je čas sprožil v obrambo demokracije, v napačno smer: krščanski socialci, ki so se že leta 1928 pod Seiplom zvezali s pravo fašistično organizacijo Heimwehr, so vsa leta dejansko huje preganjali socialiste, in socialisti so z neprestanim ponavljanjem svojega demokratičnega stališča, ki so ga dogmatično branili zoper vse, ki so bili izven njih in ki so jih šteli v reakcionarno maso, postali v avstrijskem življenju pasiven in neodločujoč element. Trdili so, da so načelno nasprotni Dollfusovi vladi prav tako kot nacionalizmu, ker pa je v državi Dollfuss na vladi, pomeni zanje in za demokracijo konkretno hujšo nevarnost.

V tem razpoloženju je prišlo do 12. februarja 1934, ko je Dollfusova vlada, v kateri je imela že skoraj prevladujoč vpliv Heimwehr, v krvi zadušila avstrijske socialistične delavce, ki so bili dejansko najzanesljivejši branilci demokracije. Narodnemu socializmu je bila pot odprta in da se že 25. julija 1934 ni zgodilo to, kar se je letos 12. marca, ni preprečila Avstrija sama, na znotraj razdvojena in nezmožna učinkovitega odpora, temveč oborožen nastop Italije na avstrijskih mejah, torej zunanja politična sila.

Po neuspelem prevratnem poskusu, ki je vendarle terjal Dollfusovo glavo, je prišel na vlado Sušnik, ki se je leta 1936 otresel vpliva Heimwehra, ki jo je čisto izrinil iz vlade. Ingrim šteje to za najpomembnejše Sušnikovo dejanje. Navezovali so se že prvi stiki med posameznimi krščanskosocialnimi in socialističnimi skupinami in kakor je bilo težko, so se vendarle ustvarjale osnove sodelovanja med obema strankama za obrambo Avstrije. Berchtesgadenski ultimati je to zблиževanje pospešil in avstrijsko delavstvo je strnjeno podprlo Sušnika v naporu za ohranitev samostojne Avstrije. Do plebiscita, ki bi pokazal voljo avstrijskega ljudstva, pa ni prišlo. Preprečila ga je zunanja sila.

Ko se je že leta 1930 začel napad nacionalnega socializma na Avstrijo in se je dotedanji mirovni nemški revizionizem izpremenil v vojnega, zapadne sile niso z ničimer podprle ogrožene Avstrije. Italija je edina bodrila Avstrijo, naj se upre zavojevalnim nameram, in ji pri tem ponudila svojo pomoč. Tu se začelja ozka povezanost med obema državama, ki je dobila konkretno obliko v sklenitvi rimskih protokolov leta 1934, ki jim je pristopila tudi Madžarska. Ob prevratnem poskusu leta 1934 je bila v resnici Italija edina, ki je bila pripravljena preprečiti vdor nemške vojske v Avstrijo in njeno priključitev Nemčiji. Takrat je Mussolini poudaril: „Neodvisnost Avstrije je načelo, ki ga je Italija vedno branila in ki ga bo v težkih časih branila še z večjo odločnostjo“.

Abesinska vojna je odvrnila težišče dogajanja od Srednje Evrope, česar Italija sicer ni hotela in s čimer ni računala. Streška fronta iz leta 1935 je bila razbita in za Avstrijo je bila spet samo Italija, ki pa je bila po razvoju abesinske vojne zaposlena drugje. Izkoriščujoč francosko-angleško in nemško nasprotstvo, ki je po letu 1935 znova rastle in privedlo do Strese, je hotela Italija izvesti svoje načrte kolonijalnega imperija. Podprla je španske upornike v nameri, da si pridobi v sredozemlju novo oporišče, da bi lahko prisilila zlasti Anglijo k priznanju italijanskega imperija. Razvoj v Španiji pa ni bil tak, kot si ga je zamislila Italija.

Razmerje do Anglije je ostalo še dalje napeto in skoraj je bila po angleško-nemškem pomorskem sporazumu iz leta 1935 krajša pot iz Nemčije v Anglijo kot iz Italije. Italiji pa je šlo za to, da se obdrži Nemčija v razdalji od Anglije. Nastala je zveza na osi Rim-Berlin, ki je po besedah Ciana pomenila sporazum o določenih problemih. Iz skupnih interesov je bila izločena Avstrija, katere samostojnost je Italija še zmerom imela za pogoj, pri katerem ne popušča. Nemčiji je Italija grozila, da se vrne v streško fronto, brž ko bi Nemčija hotela priključiti Avstrijo. Na Avstrijo pa je vplivala, da je sklenila znani dogovor 11. julija 1936 in s tem olajšala italijansko-nemško sodelovanje.

Ideja osi je faktično sodelovanje zaradi zunanjih političnih smotrov Italije in Nemčije. Nemčija hoče imeti proste roke v srednji in vzhodni Evropi ter zahteva kolonije. Rim pa stremi po priznanju imperija in si želi udeležbe tujega kapitala za gospodarski dvig Abesinije. Ker Italija zdaj ne terja novih ozemelj, kakor Nemčija, je treba Italiji manj dati kot Nemčiji in je lažje razbiti os s tem, da se zadosti Italija. Tako je računala Italija in pričakovala, da jo bodo zapadne sile skušale pritegniti. Zapadne sile pa niso iskale zvez z Italijo, tako da je Italija izgubila možnost gibanja med zapadnimi silami ter Nemčijo in ostala priklenjena na os. V tej konstelaciji pa je Nemčija močnejša in ker jo Italija zdaj nujno potrebuje, je postala žrtev Avstrija, zaradi katere je morala Italija popustiti.

Italija je sicer še poskušala obnoviti razpadlo streško fronto in nanjo prenesti skrb za Avstrijo. Sem spada zlasti poskus zblížanja z Anglijo, ki se je začelo z izmenjavo pisem med ministrskima predsednikoma obeh držav. Dogodki v Sredozemlju, potapljanje ladij in konferenca v Nyonu pa so zblíževanje zaustavili in Italijo pustili, kjer je bila. Italija je šla dalje in skušala izzvati reakcijo s pristopom k protikomunističnemu paktu in izstopom iz Zveze narodov. Šele letošnjo pomlad je prišlo do rimskega dogovora med obema državama, ki pa še zmerom ni v veljavi.

Prišel je 12. marec in Italija se na splošno začudenje ni ganila. Nekaj dni po priključitvi je Mussolini v zbornici govoril, kakor da se je priključitev izvršila z njegovim soglasjem in kakor da je zavesno izpremenil svojo politiko. V resnici pa je moral to dopustiti, ker je bil položaj Italije to pot drugačen kot leta 1934: vključena v zvezo z Nemčijo in v tej zvezi slabši del ter od zapadnih sil še bolj odmaknjena, da ni bilo od njih pričakovati nobene podpore.

Po ultimatu 12. februarja sta Nemčija in Italija prisluhnili, kaj porečeta zapadni veliki sili. Odgovorni predstavniki angleške politike so v zbornici izjavljali, da ni preценjevati pomena 12. februarja in na pripombo, da je bila prizadeta suverenost Avstrije, odgovarjali, da je stvar prizadetih držav, če želijo izpremembe v medsebojnih razmerjih. Kakor da bi šlo v Berchtesgadenu za svobodni dogovor! In še to je pristavil Chamberlain: „Ali bi se katera majhna država v Evropi danes, če bi bila ogrožena od večje, mogla zanesti na to, da bi jo Zveza narodov varovala pred napadom? Časten odgovor se glasi lahko samo: ne...“ Prav tako so pustili dogodkom prosto pot Francozi. Avstrija je ostala zapuščena in bila žrtvovana.

Ingrimova knjiga je lep prispevek k razumevanju položaja v Srednji Evropi. Gotovo je Ingrim v ocenjevanju posameznih dogodkov poudaril stvari, ki so bile manj odločilne, in zabilisal tisto, kar je bilo za razvoj usodnejše. Tako je zlasti pri razpravljanju o deležu krivde obeh največjih strank krščanske socialce postavil v lepšo luč in socialistom pripisal več odgovornosti. Toda v osnovi je vprašanje postavil pravilno. Ko dopušča Ingrim restavracijo Habsburžanov, navzlic vsej nenaklonjenosti do te možnosti čutimo, da Ingrimu ne gre za Habsburžane, temveč za Avstrijo, katere samostojnost bi restavracija po Ingrimovem

mnenju podprla. Z vsemi temi pridržki poročamo o knjigi, ki osvetljuje avstrijski problem z nekaterih strani, o katerih se pri nas ni razpravljalo. Kajti tudi zadnje dogodke smo le zaznamovali in sprejeli enostranska opravičila nujnosti „dinamičnega nacionalizma“ in „nacionalnih tokov“. Gre pa za to, da postavimo širše in globlje vidike, s katerih moramo presojeti in vrednotiti stvari. Prvi korak k temu je spoznavanje stvari.

A. Kos.

Naši problemi

Pogled na Kočevsko

(Vtisi s potovanja.)

Na Primorskem, Koroškem, ob severni meji, na Kočevskem in na drugih posebno ogroženih krajih slovenskega ozemlja se zaostruje naše narodno vprašanje. Problemi in smeri razvoja, ki so drugod še nezačrtane ali vsaj nejasne, so tu očitne. Zato so prav ti ogroženi kraji šola za našo narodno obrambno miselnost in delovanje.

Z besedo „kočevsko ozemlje“ razumemo tisto pokrajino, na kateri prebivajo še danes potomci nemških kolonistov, bodisi kompaktno bodisi pomešani s Slovenci. To ozemlje obsega predvsem kočevski srez, deloma pa seže tudi v novomeškega in črnomeljskega. Po uradnem štetju iz leta 1931. je prebivalo na Kočevskem 9633 Nemcev in 9224 Slovencev.

Merilo pri tem štetju niso bili objektivni znaki pripadnosti temu ali onemu narodu kakor rod, občevalni jezik, ime itd., temveč subjektivna napoved. Mnogi, ki so po svojem rodu popolnoma ali vsaj v pretežni meri Slovenci, so se izdali za Nemci. — Težnjo razvoja narodne pripadnosti pa najlepše karakterizira primer mešanih rodbin. Mešane rodbine so tiste, v katerih je en soprog Kočevar drugi pa Slovenec ali pa v katerih so nekateri predniki obeh soprogov nemškega, drugi pa slovenskega pokolenja. Takih rodbin je na Kočevskem mnogo. Naravni razvoj narodne pripadnosti teh rodbin bi bil ta, da bi v tistih rodbinah, kjer prevladuje slovenski element, prevladal tudi slovenski duh in narobe. To se pravi, da bi se približno polovica mešanih rodbin morala smatrati za slovenske. V resnici pa je tako, da v rodu, kjer je le en član Kočevar ali Kočevarica, polagoma prevladuje nemški življ. Tako je v Livoldu 36 mešanih družin, od katerih se le ena priznava za slovensko in kjer govore doma večinoma slovenski. V vasi Škrilj je 11 mešanih družin, kjer govore vse kočevski razen ene. V vasi Stara Cerkev je 10 mešanih družin; vse govore kočevski in nihče se ne priznava za Slovenca. Isto sliko kaže Zdihovo, Novi lazi, Dolga vas, Pleš itd. (Po dr. Zupanu.)

Ko smo po vaseh spraševali, koliko je Slovencev in koliko Nemcev, smo dobili odgovor: Največ je Nemčurjev. Neki slovenski kmet pa je izjavil: „Če bo šlo tako naprej, bomo morali Slovenci začeti misliti na to, kako bomo culo v roke vzeli in bežali iz teh krajev.“ (Junija 1938.)

Nasprotje med narodno pripadnostjo po rodovniku in po narodni zavesti ali izjavi je na Kočevskem veliko in vedno večje. Potrebna je ugotovitev vzrokov tega nasprotja. Kakšne so tiste skrite sile, katerih rezultat je raznarodovanje našega ljudstva in pretirano nenaravna okrepitev tujejezičnega otoka sredi kompaktno slovenskega ozemlja?

Poglejmo najprej, kakšno je gospodarsko življenje na Kočevskem. Kočevska deželica je pasivna pokrajina. Že od nekdaj so njeni prebivalci morali